

A PROPÒSIT D'EL 1r FESTIVAL DE CORALS DE GENT GRAN

per Ramon Vilar i Herms

1. Un fet sociològic

Només observant la resposta nombrosa que ha obtingut la convocatòria del 1r Festival de Corals de Gent Gran, ja fa pensar que darrera d'aquesta mostra s'hi cou una realitat que ens porta a la reflexió: una de les opcions de lleure, també per a la "gent gran", es troba en el cant coral. Aquest Festival tingué lloc durant els dies 8 i 9 de maig de 2009 (divendres i dissabte respectivament), i hi participaren 31 corals provinents de diferents barris de Barcelona, Cerdanyola del Vallès, Tarragona, Gavà, L'Hospitalet de Llobregat, Sant Andreu de la Barca, Montcada i Reixach, Les Franqueses del Vallès, Cambrils, Castelldefels, Sant Feliu de Llobregat, Salou, Terrassa, El Morell, Badalona, Barberà del Vallès, Sant Boi de Llobregat, Molins de Rei, La Floresta, Mataró, La Garriga, etc.

Al llarg de les 11 edicions de la Fira Gran que es fa a l'espai de La Farga de l'Hospitalet de Llobregat sempre hi ha hagut la presència, en forma d'actuacions, de Cors de "Casals d'avis" o, dit d'una altra manera, de la "tercera edat". Al costat d'això s'hi podien veure altres opcions o ofertes de lleure que tenen a veure amb la música i el moviment corporal: els grups de *country*, amb el seu uniforme unisex format de texans, botes, camisa blanca, mocador de color vermell lligat al coll i barret de *cowboy*, evolucionant rítmicament amunt i a vall, a dreta i esquerra. Per una altra banda la pràctica del *ball de sevillanes* (amb el seu vestuari característic) que, com a fenomen de mixtura cultural o fusió, de cop els balladors i balladores s'agafaven de les mans i feien una passada de passos curs de la sardana... Més enllà un grup fent gimnàsia rítmica... Tot això acompanyat de música enllaunada, evidentment.

Cada vegada la vida és més llarga, les condicions físiques es mantenen més en forma i un imperatiu és ocupar el temps de les persones amb els lleures més sofisticats. Tot plegat no deixa de ser una font d'ingressos i una indústria a l'alça. Botigues especialitzades, fires sobre el sector, empreses de serveis, de viatges, etc., testimonien el canvi que s'ha produït en les nostres societats del benestar.

Què aporta el cant coral per a que sigui considerat una alternativa d'entreteniment per a la gent gran? Es comprèn que qui ha cantat tota la

vida vulgui continuar practicant aquesta parcel·la musical, però per a qui no ho ha fet mai, què li pot aportar? El cant coral comporta una disciplina doble, per una part hi ha el fet d'expressar-se amb la veu cantada, i de l'altra que això es fa en grup. De tota manera, és difícil que una persona que no ha cantat mai pugui aprendre'n a una edat avançada de manera ràpida a no ser que disposi d'unes condicions excepcionals. S'ha de superar l'escull ideològic que dóna per fet que tothom que vulgui pot cantar en una coral encara que no es tinguin condicions. I més encara quan aquesta es forma en un casal de gent gran on el principi d'obertura i de facilitar les activitats per a tothom forma part de la seva raó de ser.

2. La professionalització dels directors

Ha estat habitual que el director de cor dirigís més d'una coral simultàniament i al llarg de la seva vida –a vegades alternant una d'alt nivell amb altres de més amateurs i de diversa funcionalitat. La situació actual, però, amb la gran proliferació existent de grups corals i, concretament pensant només amb les anomenades de “gent gran”, es podria afirmar que se'ls hi ha girat feina als directors. No és un cas aïllat trobar-se amb directors o directores que arriben a dirigir fins a dotze o tretze corals. Els horaris diürns dels casals dedicats a la tercera edat permeten que una sola persona pugui fer una itinerància per diferents centres, a més de dirigir altres cors en horari nocturn (pocs), o corals infantils vinculades a escoles normals o específicament de música.

El fet és que hi ha el director que viu professionalment només d'aquesta activitat sense fer-ne cap més de musical o d'altre especialitat. O, dit d'una altra manera, directors que la seva principal font d'ingressos és dirigir moltes corals. Per un cantó és bo que, finalment, la feina del director es vegi recompensada econòmicament i que hagi passat a la història el mer voluntariat en una feina que, si es fa com cal, demana una gran preparació musical i humanística, però, per una altra banda, se'n ressent la relació director-cantaires quan la tasca del director és relegada a un pur afer tècnic, o un *modus vivendi*. No vull jutjar el fet sinó simplement constatar-lo com a fenomen actual sense negar-li la seva validesa. Sóc respectuós i comprenc, en certa manera, aquesta opció.

Per una altra banda, a un director que dirigeix diferents formacions corals li permet poder ajuntar diferents grups segons l'ocasió ja que, si més no, els cantaires obeeixen el mateix gest i estil de cantar. Per part de les entitats, però, també fora bo que aquesta professionalització dels directors es correspongués amb contractes legals a fi de que poguessin beneficiar-se des del punt de vista fiscal i de seguretat social.

Tornant al 1r Festival de Cors de Gent Gran s'ha de constatar que, com sempre, el director fa la coral, i que aquesta sona d'acord amb el nivell musical, la sensibilitat i el talent de qui va davant. Aquest és el responsable de l'elecció del repertori de manera que sigui adequat al nivell de la coral. Si aquest principi és vàlid per a tot grup coral, encara ho és més quan es tracta de corals de gent gran. És difícil, però, donar una recepta vàlida per a tothom.

3. La veu

Una de les primeres coses a valorar d'una coral és la qualitat vocal del seu conjunt. La cura i l'equilibri de la veu, tant si es canta fent polifonia com a l'unisonància, comporta un treball constant per part del director. Un cor de gent gran també se l'ha d'avaluar des de l'impacte acústic i aquest és el repte més gran que tenen els directors d'aquestes agrupacions corals. A mesura que una persona es fa gran les seves possibilitats vocals minven. Si això ho veiem en els i les grans cantants que mantenen el treball de la veu d'una manera permanent, com no s'esdevindrà semblantment (però en pitjor) amb els altres mortals que no tenim (o no hem tingut) com objectiu professional el treball de la veu?

Normalment podem observar un deteriorament de la veu abans en les dones que en els homes. La veu tremolosa i poc tonificada condueix molt sovint la dona a cantar a l'octava baixa per comoditat. Cal evitar aquesta tendència i per això és important tenir cura de la tessitura de la partitura o fer-la cantar a una altura que sigui còmoda. Precisament a causa de les mancances que comporta l'edat hi ha la tendència en corals de gent gran a cantar més que fort, pràcticament cridant, per tal de demostrar que encara s'està en forma. Res més equivocat que aquesta prèvia ja que el resultat sonor esdevé mediocre i de mal gust i finalment gens respectuós amb els mateixos cantaires.

Una primera norma a tenir en compte és cantar sense cridar. Només partint de la dinàmica de *piano* es pot matisar vers el *mezzo forte* o el *forte*. És de molt mal gust cantar cridant i encara més quan les veus estan disteses i sense potència a causa dels anys acumulats. Més que cantar s'ha de dir un text. Feina dura la del director que haurà de tenir molt clar què vol aconseguir per tal de trobar els mitjans tècnics per a arribar-hi. Per una altra banda, l'agilitat mental que demana la disciplina musical (ritme precís, atenció i retenció melòdica, disposició a interpretar, memòria vocal...) té tendència, en general, a fer-se més lenta la qual cosa no vol dir més mandrosa. El director haurà d'estimular el

màxim aquestes facultats simplement perquè el respecte a la música així ho demana i per a major goig del cantaire. Només la música ben feta satisfà, finalment i malgrat l'esforç, l'esperit humà.

4. El repertori

Fer una valoració del repertori cantat en un festival, en un cicle de concerts o en un concurs, sempre és una empresa complexa, ja que es parteix d'un punt de vista o valoració subjectiva del qui fa l'anàlisi. En un esforç de cercar una certa objectivitat, aquí faré primer una descripció de les peces musicals interpretades i en segon lloc tindrè en compte la dificultat de les mateixes basant-me d'entrada en el nombre de veus per a que es va escriure o amb quina modalitat de veus es va interpretar finalment en aquell festival. Aquí cal tenir en compte les versions, harmonitzacions o arranjaments adaptats pel que fa el cas d'una peça que, per exemple, originàriament s'havia escrit per a quatre veus mixtes i finalment es canta a dues.

A). Quant a la tipologia de les cançons interpretades, d'entrada s'ha de dir que el capítol més important correspon a les **cançons populars** harmonitzades. Van ser 23, de les quals 8 eren catalanes (incloent-hi la cançó popularitzada *L'Emigrant* de Mn.Cinto Verdaguier i Amadeu Vives, ja que es va cantar a l'unisò). Les 15 restants procedien dels següents països: Israel, Mèxic, Sudamèrica (sic), Andalusia, Alemanya (2 cançons), Àfrica (sic), Venezuela, Itàlia (3 cançons, però *Signore delle cime* es va cantar dues vegades), Polònia, França, Rússia i Euskadi.

A continuació les **havaneres**, amb un nombre de 10, foren les peces més interpretades seguides de 5 **sardanes**. Ja amb un nombre molt menor no hi mancaren cançons anomenades de **cantautor**: *Boix per tu* (2 vegades), *L'estaca* (1) i *Escolat-ho en el vent* (1); les melodies provinents de **sarsueles**: "Evocació del Pirineu" de *Cançó d'amor i de Guerra* (2 vegades) i "Les espigadoras" de *La rosa del azafrán* (1). Tampoc no hi podia faltar el cor dels jueus "Va pensiero" de l'òpera *Nabuco* de G.Verdi (2 vegades, una en versió catalana i l'altra en castellà). Per una altra banda s'interpretaren 3 peces de **música històrica**: *Ay triste que vengo* de J. del Encina i *Cançó de beure* de Gabriel Bataille (Renaixement), i l'*Ave maria* de Franz Schubert (Romanticisme) cantada a 4 veus mixtes. També es cantaren 2 **himnes**, un de signe patriòtic: *El cant del poble*, i un altre de corporatiu: *Himne de la coral Brugués de Gavà*.

Finalment tot un altre seguit de cançons, en nombre de 9, d'autories diverses com cançons, humorístiques, de caire infantil, algun cuplet, caramelles, ballables, etc.

Del repertori interpretat algunes peces van ser repetides per diferents corals, la qual cosa és un indicatiu de més o menys popularitat dins aquest àmbit coral. Així *Muntanyes regalades* es va sentir 3 vegades cada una amb un arranjament diferent (Santi Riera, Carles Gumí i a l'unisò).. I 2 vegades *Boig per tu* (de Sopa de cabra), *La caña dulce* (havanera), *Mare vull ser pescador* (havanera d'A. Vilàs), *La catalana* (havanera recollida per X.Montsalvatge), *Evocació del Pirineu* (de *Cançó d'amor i de guerra* de R. Martínez Valls), *Va pensiero* (de *Nabuco*, de G.Verdi), *Signore delle cime* (G. de Marzi), i *El rossinyol* (amb harmonitzacions d'A. Pérez Moya i de Miroslav Raichl).

Quant a la llengua emprada en el repertori cantat, s'hi observa un domini clar del català (42 cançons), seguit del castellà (15 cançons), i altres llengües (7): euskera, italià, francès, llatí i una llengua africana.

B). Quant a la dificultat interpretativa segons el nombre de veus d'aquestes peces, s'ha de dir que les escrites per a 3 veus mixtes foren les més nombroses, un total de 18, seguides ben a la vora de les que estaven confiades a 4 veus mixtes (un nombre de 17). A continuació cal consignar 14 peces confiades a 2 veus iguals (bàsicament, terceres paral·leles); 11 a l'unisò; 3 a dues veus mixtes i 1 a tres veus iguals. A l'hora de la veritat no vol dir que una major dificultat vocal equivalgui a una millor qualitat interpretativa, més aviat al contrari: una cançó a l'unisò o a dues veus ben cantada amb un bon treball de veu, d'estil i de dicció pot oferir un resultat amb un cert interès interpretatiu. Cal ser molt conscient i conseqüent amb les possibilitats reals del grup coral. Així es va evidenciar en aquest I Festival de corals de gent gran.

5. La valoració

Aquest I Festival no era un concurs, no s'anava a competir però en canvi, des de l'organització, es va creure que era bo fer una certa avaluació dels grups participants. Es van establir tres categories d'acord amb uns criteris valoratius. Això es va confiar a un jurat format per les següents persones: M.Teresa Giménez, M. Mercè Arguelles, Montserrat Lluveras, Carme Adelantado, Joaquim Miranda i Ramon Vilar el divendres 8 de maig; i M.Mercè Arguelles, Esther Doñate, Carme Adelantado, Joaquim Miranda i Ramon Vilar el dissabte dia 9.

I, concretament, què es valorava? Tres aspectes que els podríem classificar com 1) valoració tècnica, 2) valoració artística i 3) selecció de

les obres. El primer apartat tenia en compte l'afinació i l'entonació, la fidelitat a la partitura i l'originalitat del repertori. Val a dir que on hi hagué tal vegada més irregularitat fou en la cura d'interpretar exactament la partitura que es lliurava al jurat. No sempre coincidia el que es cantava a l'escenari amb el que deia la partitura. Algun cor fins i tot només ens oferí la lletra sense la música, i altres vegades la còpia era descurada o il·legible. Aquest és un dels aspectes a tenir en compte en properes edicions d'aquest festival: exigir una qualitat gràfica de les partitures i fidelitat al que està escrit.

El segon punt de valoració tenia a veure amb la pràctica o estil interpretatiu de la coral, la seva sonoritat de conjunt, la comunicació del director amb el cor i la presentació física del grup (postura corporal, vestuari, saber estar de cara al públic, concentració i atenció) com també la personalitat del director.

Finalment es valorava l'adequació de les obres seleccionades en relació a les possibilitats de les veus del cor. El resultat d'aquesta triple valoració va ser que es consideraren de 1ª categoria 3 corals, 9 de 2^a i la resta es va considerar que estaven a un tercer nivell.

També cal fer referència a l'organització curosa d'aquest 1r Festival el qual estava emmarcat dins el projecte de Fira Gran (11è saló de la Gent Gran de Catalunya), amb els seus responsables de gestió Juli Simon i Pepe Bottero, i coordinadors de la part artística: M.Teresa Giménez, Jordi Subirà i Lluís Pi Puig. Des de la direcció se'ns oferí un dossier complert amb els curricula de les corals i els seus directors i directores, fotografies de les entitats i les partitures que s'havien d'interpretar. El desenvolupament de l'activitat funcionà correctament respectant el temps i l'ordre de cada actuació. Es pot dir que, en conjunt, aquest festival assolí l'èxit i els objectius proposats especialment de participació i de gestió. La valoració final dels cors, malgrat ser un tema complex i delicat, fou acceptada per tothom llevat d'un grup coral que formulà més tard la seva queixa explícita a l'organització referent a la puntuació rebuda.

Només com a punt final, crec que va ser una bona ocasió per prendre el pols a aquesta realitat de les corals de la gent gran i que potser ha arribat l'hora que des de la Federació d'Entitats Corals de Catalunya es pugui pensar en l'organització d'un departament que tingui cura i ofereixi suport tècnic a aquest col·lectiu que representa una realitat coral del nostre país. Una realitat diferenciada d'altres sectors dedicats a la mateixa activitat.

Títol	Autor lletra	Autor música	Classificació	Nombre veus	Observacions
<i>Danseu princeses</i>	Víctor Xufré i Vallès	Víctor Xufré i Vallès	Sardana	3, mixtes (SAT/B)	
<i>Cantem, cantem, cantem</i>	Gregori Martínez (1990)	Gregori Martínez (1990)	Caramelles	2, iguals	
<i>Les iaies</i>	?	?	Humorística	2, iguals, (3es paral.leles)	
<i>Donna, donna</i>	Popular Israel	Popular Israel	Dansa cantada	2 i 4 mixtes. Les estrofes a 2v i el refrany a 4 veus	Al principi les dones canten per sota dels homes
<i>Cançó de beure</i>		Gabriel Bataille (1615)	Cançó de beure del Renaixement	4, mixtes	Sense text
<i>Abril, Maig, Juny</i>		Zoltan Kodály	Infantil ref.L'Esquitx	2, iguals	Adaptació: M. Martorell
<i>La cançó del lladre</i>	Anònim	Harm: Francesc Vila	Cançó popular de lladres i bandolers	3, mixtes	

<i>La Valentina</i>	Popular de Mèxic	Harm: Francesc Vila	Amorosa	3, mixtes	
<i>Mariner de terra endins</i>	J. Bastons	J. Bastons	Havanera	Unisò	Cançoner de butxaca
<i>Boig per tu</i>	Sau	Sau	Amorosa	Unisò	Idem
<i>Tres pregones coloniales</i>			Cançó popular d'un país sudamericà	Cànon a 3 v	Ritme complex, 2 ^a frase
<i>Agur jaunak</i>	Anònim	Harm: Christian Wagner	Cançó popular basca de comiat	2 v. iguals	
Títol	Autor lletra	Autor música	Classificació	Nombre veus	Observacions
<i>Muntanyes de Canigó</i>	Anònima	Harm: Nadal Puig	Canó popular catalana	4 v.mixtes	
<i>Record de Calella</i>			Sardana	4 v.mixtes	
<i>El cant del poble</i>	Josep M. de Sagarra	J.A.Clavé A. Vives Versió coral: J.Capdevila	Himne de Catalunya	4 v.mixtes	
<i>El Rossinyol</i>	Anònima	Harm: A. Pérez Moya	Cançó popular catalana	4 v.mixtes	
<i>La caña dulce</i>	?	?			Només hi ha la lletra
<i>Enyorança amb ales daurades</i>		G. Verdi	<i>Nabuco</i> , òpera	Unisò (?)	Només hi ha la lletra
<i>Paquita</i>	?	?		2 v.iguals. Terceres paral.leles	
<i>Zorongo</i>	Anònim	Harm: F.Vila	Cançó popular andalusa	4 v, mixtes	
<i>Ulls verds</i>		Harm: Gregori Martínez	Havanera	3 v.mixtes	
<i>Mare vull ser</i>	A. Vilàs	A. Vilàs	Havanera	3 v.mixtes	

<i>pescador</i>					
<i>Escolta-ho en el vent</i>	Bob Dylan	Bob Dylan	Cançó de protesta	2 v.iguals (terceres paral·leles)	
<i>Vers els cims</i>	Anònim	Harm: M.D.Bonal	Cançó popular alemana	2 v.iguals	L'Esquitx
<i>Muntanyes regalades</i>	Anònim	Harm: Santi Riera	Cançó popular catalana	2 v.iguals	
<i>Siyahamba</i>	Anònim		Cançó popular africana	3 v.iguals	

Títol	Autor lletra	Autor música	Classificació	Nombre de veus	Observacions
<i>Els ocells han arribat</i>	?	Hoffman von Fallersleben. Harm: M.T.Giménez		Cançó popular alemana	L'Esquitx
<i>L'Emigrant</i>	Mn. Cinto Verdaguer	Amadeu Vives	Cançó popularitzada	Unisò	
<i>La Catalana</i>	Anònim	Recollida per X.Montsalvatge	Havanera	2 v.iguals (terceres paral·leles)	
<i>Muntanyes regalades</i>	Anònim		Cançó popular catalana	Unisò	
<i>Mare vull ser pescador</i>	A. Vilàs	A. Vilàs	Havanera	3v.mixtes	
<i>Salió de Jamaica</i>	?	?	Havanera	2 v.iguals (terceres paral·leles)	
<i>La caña dulce</i>		Manuel Massoti Littel	Havanera	2 v.iguals (terceres paral·lel)	L'autor és harmonitzador?

				es)	
<i>Boig per tu</i>	Pep Sala	Carles Sabater. Arr. Albert Llausí		3 v.mixtes	
<i>Ave Maria</i>		F. Schubert		4 v.mixtes	
<i>Signore delle cime</i>		G. de Marzi		4 v.mixtes	
<i>Evocació al Pirineu</i>		R.Martínez Valls		4 v.mixtes	<i>Cançó d'amor i de guerra</i>
<i>Ay triste que vengo</i>		Juan del Encina	Cançó del Renaixement	3 v.mixtes	
<i>Libertad</i>		G.Verdi		3 v.mixtes	Cors de <i>Nabuco</i>
<i>Las espigadoras</i>		J.Guerrero		Unisò	<i>De La rosa del azafrán, zarzuela</i>

Títol	Autor lletra	Autor música	Classificació	Nombre de veus	Observacions
<i>Evocació al Pirineu</i>		R. Martínez Valls		4 v.mixtes	<i>Cançó d'amor i de guerra</i>
<i>Alma llanera</i>		Pedro Elías Gutiérrez	Joropo venezolano	4 v.mixtes	
<i>Muntanyes regalades</i>	Anònim	Harm. Carles Gumí	Cançó popular catalana	3 v.mixtes	
<i>Canzone condoliera</i>		Rusconi-Kubik	Cançó popular	3 v.mixtes	
<i>Enamorat de tu</i>	Weis, Peretti i Creatore	Weis, Peretti i Creatore		3 v.mixtes	Arran. Mark Bryner / Lletra català: M. Sáez
<i>Signore dell cime</i>		Giuseppe de Marzi		3 v.mixtes	Arran. Julià Monje
<i>Suspiros de España</i>		Antonio Alvarez		Unisò	
<i>Per tu ploro</i>	J. Maragall	Pep Ventura	Sardana	Unisò	Acompanyament de piano
<i>Ronda de enamorados</i>		Soutillo y Vert			<i>La del soto del parral</i>

<i>La nit</i>	J. Farràs	Rodgers		Unisò	
<i>L'estaca</i>	Ll. Llach	Ll. Llach Harm: M. Oltra		4 v.mixtes	
<i>Primavera</i>		Ph. Hayes	Cànon	2 veus	
<i>El vent</i>	Trad. Artur Martorell	Harm. Cèsar Geoffray	Popular de Polònia	4 v.mixtes	Editorial MF
<i>En un delicioso lago</i>		Harm. Luís Elizalde		2 v.iguals	No es diu l'autor
<i>El rossinyol</i>	Anònim	Miroslav Raichl	Cançó popular catalana	4 v.mixtes	
<i>Les fulles seques</i>	A.Guimerà	E.Morera	Sardana	4 v.mixtes	
<i>Belle rose</i>	Anònim	Harm. Milan Uherek	Popular francesa	3 v.mixtes	

Títol	Autor lletra	Autor música	Classificació	Nombre de veus	Observacions
<i>La calma del mar</i>	Anònim	Harm. Teresa Llobet	Cançó popular catalana	3 v.mixtes	
<i>Els vaixells de Stienskarrasi</i>	Adaptació: M. Baldelló	Adaptació: M.Baldelló	Popular russa	3 v.mixtes	
<i>La catalana</i>	Anònim	Harm. X. Montsalvatge	Havanera	3 v.mixtes	
<i>L'Empordà</i>	J.Maragall	E. Morera	Sardana	2 v.iguals	
<i>Duerme, duerme negrito</i>	Anònim	Cançó recollida per Atahualpa Yupanqui	Popular	2 v.iguals	
<i>Himne de la coral Brugués de Gavà</i>	Lluisa Gracia	Josep Colomé	Himne corporatiu	4 v.mixtes	Acompanyament de piano. Peça molt extensa
<i>L'Havanera del Vallès</i>		Vicenç Olivé	Havanera	2 v.mixtes	
<i>El vestir d'en Pasqual</i>	Juan Misterio	Joan Viladomat	Cuplet	Unisò	<i>Elàstics blaus.</i> Hi ha acompanyament

